

zona (re)interpretărilor, a reevaluărilor unor locuri comune din dezbaterile cu privire la perioada 1848-1849.

Profesorul Dumitru Suciuc se găsește în poziția privilegiată a istoricului matur, care a cultivat, pe durata unei rodnice cariere de cercetare de jumătate de veac, preocupări legate de fenomenul național din istoria românească a secolului al XIX-lea, a vizitat sursele referitoare la temă până la nivelul în care a achiziționat o deplină familiarizare cu epoca și cu întregul său evantai de probleme. Deținând o asemenea experiență de studiu și de cercetare, avansarea unei interpretări mai aparte asupra pașoptismului românesc din monarhia dunăreană apare ca un fapt firesc și natural, un exercițiu istoriografic care, fără a fi iconoclast, propune ieșirea din viziuni canonice, devenite între timp aproape comode, stereotipe chiar, în literatura de specialitate consacrată subiectului.

Ion Cârja

Dumitru SUCIU (coord.), *Revoluția transilvană de la 1848-1849. Date, realități și fapte reflectate în documente bisericești ortodoxe 1848-1850*, volum întocmit de: Dumitru Suciuc, Alexandru Moraru, Iosif Marin Balog, Diana Covaci, Cosmin Cosmuța, Lorând Mádly, București, Editura ASAB, 2011, 588 pag.

Într-o istoriografie marcată încă de rămăneri în urmă la nivelul publicării surselor primare, apariția unui nou volum de documente înseamnă un indiscutabil pas înainte. Revoluția transilvăneană de la 1848-1849 este unul dintre puținele evenimente ale secolului al XIX-lea care beneficiază de izvoare publicate, dacă nu din abundență, în orice caz, mai numeroase decât pentru alte perioade sau desfășurări evenimentiale din epoca modernă. Adunarea și publicarea mărturiilor din perimetrul etnic românesc cu privire la anii frământați ai revoluției, au început încă din a doua jumătate a secolului al XIX-lea; în timp, revoluției pașoptiste i-au fost dedicate o serie de demersuri restitutive care și-au propus ca finalitate publicarea surselor, dacă ne gândim la documentele despre revoluție publicate de Silviu Dragomir, la seria de documente introduse în circuitul științific de Institutul de Istorie „George Barițiu” al Academiei Române (colectivul *Revoluția de la 1848*) sau la publicarea memorialisticii despre eveniment, pentru a menționa doar câteva dintre proiectele editoriale mai cunoscute pe această zonă. Înscriindu-se în această serie restitativă, volumul de față se particularizează prin conținutul documentelor pe care le publică: surse care pun în lumină impactul revoluției pașoptiste la nivelul comunității românești de confesiune ortodoxă din Transilvania. Editorii volumului preconizează o restituire documentară similară și pentru cealaltă jumătate a națiunii române, de confesiune greco-catolică, pentru ca în felul acesta să se împlinescă în mod firesc un demers dintre cele mai benefice de aducere la lumină a izvoarelor generate de structurile ecleziastice, privind prezența românilor ardeleni în vâltoarea revoluției pașoptiste.

Volumul *Revoluția transilvană de la 1848-1849. Date, realități și fapte reflectate în documente bisericești ortodoxe 1848-1850* apare sub patronajul Institutului „George Barițiu” din Cluj-Napoca al Academiei Române și al Facultății de Teologie Ortodoxă a Universității „Babeș-Bolyai”, specialiștii care au editat lucrarea provenind de altfel de la cele două instituții. Sub raportul structurii, lucrarea se deschide cu un studiu introductiv semnat de Dumitru Suciuc, cel care își asumă și responsabilitatea coordonării întregului proiect editorial, text în care autorul avansează imperativul schimbării perspectivei interpretative asupra acțiunii românești din anii 1848-1849; într-o a doua parte a studiului introductiv, este prezentată sintetic contribuția informațională pe care o aduc documentele publicate în volum. Îngrijitorii ediției au optat pentru împărțirea celor 472 de piese alese spre publicare în două categorii, ordonate ca atare și în cuprinsul volumului. Au rezultat astfel două părți, una formată din rapoarte ale preoților și protopopilor ortodocși, despre evenimentele întâmplătoare în anii 1848-1849 în raza lor de jurisdicție, a doua conținând documente de sinteză, elaborate sub formă de tabele, care prezintă situația de ansamblu, la nivel de protopopiate. Cele două secțiuni sunt precedate de regeste, ordonate și ele în două compartimente distincte, precum și de o notă asupra ediției. La sfârșit, lucrarea

mai este prevăzută cu un rezumat în limba engleză, precum și cu un indice de localități, care sporește utilitatea cărții ca instrument de lucru pentru viitoarele cercetări asupra subiectului.

Volumul reunește documente păstrate în original la Arhiva Mitropoliei Ortodoxe Române de la Sibiu, fiind, după cum spuneam deja, în cea mai mare parte corespondență, relatări, dinspre nivelul local al structurilor bisericești ortodoxe – parohii și protopopiate – de pe cuprinsul Marelui Principat al Transilvaniei; cea mai mare parte a documentelor sunt în limba română, la care se adaugă câteva piese și în limbile maghiară și germană, reproduse în volum atât în limba originală, cât și în traducere. Dacă astăzi, pentru cercetarea istorică, aceste materiale reprezintă o „bază de date” deosebit de prețioasă, trebuie spus și că în epocă aceste „date, realități și fapte” au fost adunate și păstrate cu o preconizată finalitate justificativ-politică și justițiară în ultimă instanță. Episcopul Andrei Șaguna a cerut aceste date privind distrugerile de bunuri materiale și pierderile de vieți omenești din rândul românilor ortodocși în anii revoluției, pentru a le înainta mai departe autorităților habsburgice în vederea susținerii acțiunii petiționare desfășurate de elitele românilor, în perioada imediat următoare acelor ani de confruntări. Aceste materiale trebuiau să constituie, în această ordine de idei, o ilustrare concretă a sacrificiilor românilor pentru „cauza justă”, pentru atașamentul lor pro-imperial din anii 1848-1849, de pe urma cărora se așteptau de la forurile vieneze măsuri favorabile pentru comunitatea românească din Imperiu.

Documentele înfățișează o radiografie veridică a situației românilor de la finalul revoluției, departe de a fi completă și, o spunea însuși Șaguna în epocă, acuzând faptul că nu toți preoții din subordinea sa au răspuns cu solitudine cererii sale de a transmite rapoarte către episcopie. Publicarea lor este un fapt meritoriu din toate punctele de vedere, prin volumul de față intrând în circuitul istoriografiei române o informație de mare bogăție și diversitate. Lucrarea crește în volum și consistență restituirea documentare privind revoluția de la 1848-1849 în Transilvania și face evenimentul ca atare mai abordabil și din perspective istoriografice mai puțin tradiționale, dar atât de necesare, cum ar fi demografia istorică, istoria mentalităților colective și a imaginarului.

Conținutul documentelor adunate de editori în paginile volumului de față invită inevitabil cititorul de astăzi și la o reflecție asupra prezentului (istoria magistra vitae!). Mesajul care se degajă din istoria sângeroasă a celor doi ani de revoluție transilvană este, pentru cei de astăzi, un îndemn puternic la a exercita valorile democrației, ale toleranței și respectului reciproc, pentru ca relațiile interetnice din Ardeal să nu mai fie bântuite de fantomele trecutului.

O altă noutate propusă de acest volum istoriografiei române contemporane este însăși interpretarea pe care o angajează Dumitru Suciș în deschiderea studiului introductiv. Istoricul clujean propune, nici mai mult nici mai puțin, abandonarea perspectivei tradiționale de interpretare a participării românești la evenimentele anilor 1848-1849, care scotea în evidență caracterul de revoluție în sens european al acestor desfășurări, cu accentul pus în mod prevalent pe dezideratele de factură socială ale maselor. Coordonatorul volumului susține însă, și aici este noutatea, că românii n-au făcut revoluție, în anii 1848-1849, ci război național, pentru apărarea identității lor ca neam expus, asemeni altor nemaghiari din Imperiul Habsburgilor, unor proiecte asimilaționiste care tindeau pe termen mediu și lung să pună sub semnul întrebării însăși ființa lor națională. Dumitru Suciș dezvoltă această interpretare într-o altă carte, apărută concomitent cu cea de față, intitulată *Soldați fără uniformă ai Landsturmului românesc și starea protopopiatelor ortodoxe din Transilvania după Războiul Național din 1848-1849* (Cluj-Napoca, Argonaut, 2011). Chiar dacă este îndeaproape înrudită sub aspect tematic cu precedenta, această lucrare necesită însă o prezentare separată.

Ion Cârja

Ela COSMA, *Nouă luni în Transilvania (decembrie 1848 – august 1849). Generalul Józef Bem în corespondență, proclamații, documente*, Cluj-Napoca, Editura Argonaut, 2011, 455 p.

Cartea Elei Cosma este o lucrare complexă, bine structurată, extrem de bogată în date și cu statut de pionierat.